

Základní škola Morkovice, příspěvková organizace

17. listopadu 416, 768 33 Morkovice-Slížany
telefon: 573 370 023, e-mail: skola@zsmorkovice.cz, IČO: 708 749 30

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Školní rok 2016/2017

1. Úvod.....	2
2. Zmapování situace - analýza a evaluace.....	2
3. Charakteristika šikany.....	2
3.1 Podoby šikany:.....	3
3.2 Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese.....	3
3.3 Stadia šikanování (Kolář, 2011).....	4
3.4 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování.....	4
4. Krizový plán řešení šikany.....	6
5. Šikana zaměřená na učitele.....	8
5.1 Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele.....	8
5.2 Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele.....	8
5.3 Krizový plán pro řešení šikany zaměřené na učitele.....	9
6. Nápravná opatření agresorů.....	10
7. Právní odpovědnost školy.....	11
8. Trestně-právní hledisko šikany.....	12
9. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů.....	14
10. Plán prevence ve škole.....	14
10.1 Primární prevence v třídnických hodinách.....	14
10.2 Primární prevence ve výuce.....	14
10.3 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování.....	14
10.5 Ochranný režim.....	15
10.6 Školní poradenské služby.....	15
10.6 Spolupráce s rodiči.....	15
11. Spolupráce se specializovanými zařízeními.....	16

1. Úvod

Školní program proti šikanování vychází z *Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)*, je vypracován v souladu s ustanoveními ve školním řadě pro školní rok 2016-17. Program spadá pod MPP - v tomto dokumentu se nachází část týkající se krizového plánu pro řešení šikany.

Cílem programu je vytvořit ve škole prostředí, kde se žáci cítí bezpečně, sami se podílí na budování přátelských vztahů, podporují spolupráci jak mezi žáky, tak učiteli a kde k nežádoucímu chování zaujímají odmítavý postoj.

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele (*1 § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*).

2. Zmapování situace - analýza a evaluace

V předchozím školním roce proběhla řada aktivit v rámci prevence vzniku šikany prostřednictvím výuky (obsaženo především v hodinách výchovy k občanství, výchovy ke zdraví), proběhlo několik projektových dnů zaměřených na spolupráci mezi žáky ve třídě, adaptační pobyt, peer program mezi 1. a 9. třídami a další aktivity k dosažení zdravého klimatu ve třídách a celé škole. Také probíhají dozory pedagogy.

V loňském roce se na škole řešil případ šikany, daný žák již navštěvuje jinou školu, přesto je nutné podniknout další kroky k prevenci vzniku těchto stavů v letošním školním roce.

3. Charakteristika šikany

Šikana

- Agresivní **chování** ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je **založeno na vědomé, záměrné, úmyslné** a obvykle **skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně** a/nebo v případě šikany učitele také **profesionálně**. Šikana je dále charakteristická **nepoměrem sil, bezmocností obětí, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese**.

Držení situace v tajnosti

- většina obětí šikany a svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit
- důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků

Důvod / obsah šikany

- jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, jazyková/komunikační bariéra
- inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání
- socio-ekonomická odlišnost
- etnicita (v ČR nejčastější anticiganismus), rasová nebo národnostní příslušnost

- náboženské vyznání nebo víra
- sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

3.1 Podoby šikany:

a) Přímá šikana - může mít podobu:

- fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy)
- verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)
- neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek)

b) Nepřímá šikana

- cílem je způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti
- útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr nemá
- hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo
- **většinou nefyzická** (záměrná ignorace nebo izolování žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení - u učitele, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace)
- v některých případech může být ale také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení

c) Kyberšikana

- **elektronická šikana** (př. zakládání falešných profilů na jméno žáka, učitele s dehonestujícími obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz, facebook.com, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod.)
- oproti šikaně má **mnohem větší dosah** (svědkem nebo útočníkem může být i několik desítek tisíc lidí)
- **často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany** (důležité prověřit souvislosti)

3.2 Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese

- za šikanování se nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemají znaky šikanování
- **pokud se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu**
- **cítí-li pedagog, že není v jeho moci zastavit zlobení a nerespektování žáků, toto chování se stává vědomým, záměrným, úmyslným, pedagog se cítí bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák x pedagog se obrací - pak toto chování přerůstá v šikanu**

3.3 Stadia šikanování (Kolář, 2011)

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nevhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

3.4 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty, např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.
- kritika žáka, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem

- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem
- žák se podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů, nucení k spoluúčasti
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči
- je uzavřený
- náhlé zhoršení školního prospěchu
- poškozené, znečištěné věci
- zašpiněný nebo poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechť dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo), dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach
- ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad
- zmínky o možné sebevraždě
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma, své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku

4. Krizový plán řešení šikany

a) Postup při odhalení šikany / podezření na šikanu:

1) **Informovat** třídního učitele, výchovného poradce Radku Zdražilovou, Jitku Kyasovou, ŠMP Danu Derkovou.

2) **Domluvit se společně na dalších krocích** - každý případ je specifický a musí být zváženy všechny okolnosti případu, nutná ochrana informací! (ŠMP Dana Derková, výchovný poradce Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, TU třídy.

!!!! (vyvarovat se „rychlému“ a nepromyšlenému řešení - toto jednání by mohlo ublížit) !!!!

3) **Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stádium šikany**

(ŠMP Dana Derková, výchovný poradce Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, TU třídy)

- u **závažných** případů přizvat odborníky ze SVP, PPP, event. předat Policii ČR

Postup vyšetřování:

1) **Rozhovor s obětí** - v soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků!!!)

- ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- provede TU třídy + ŠMP Dana Derková + VP Radka Zdražilová, Jitka Kyasová
- nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

2) **Nalezení svědků** - kdo na šikanu upozornil; spolužák kamarád; učitelé

- rozhovory - individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
- nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat

- př. otázek: *Kdo je obětí a kdo agresorem? Kolik jich je? Kdo je iniciátorem? Kdo je aktivním účastníkem? Co, kdy a kde dělali agresori obětem? Jak dlouho to trvá? ... (TU, ŠMP, VP)*

3) **Rozhovor s agresorem** - u rozhovoru musí být minimálně 2 dospělí!

- agresor by neměl tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho, nedopřát mu čas na přípravu výmluvy!!
- agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
- rozhovor - nechat agresora souvisle povídat (zaplete se do vlastní lži), vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu...
- pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“

!!!!!! Pouze při obtížném vyšetřování lze konfrontovat svědky nebo agresory.!!!!!!

4) **Schůzka vedení školy - ředitelka školy Jana Teriaki, ŠMP Dana Derková, VP Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, TU třídy** - případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

5) **Schůzka s rodiči agresorů** - seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci

- o průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně rodičů!

- 6) Pozvat do školy rodiče oběti** - ne ve stejnou dobu jako rodiče agresora!
- stanovit opatření a další kroky
- o průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění
- 7) TU třídy vše projedná s třídou**, informuje žáky o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřijatelné!

b) Postup při výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování

- 1) Překonat šok pedagoga a bezprostředně zachránit oběť**
- zastavit skupinové násilí
- 2) Přivolat pedagogy z vedlejších tříd**
- odvést oběť ze třídy, vše oznámit vedení
- ve třídě s agresory zůstává kolega z vedlejší třídy = musí zde být dozor!!
- ve vedlejší třídě pověřit žáka třídy, aby „dozoroval“ ve třídě
- 3) Zabránit domluvě agresorů na výpovědi**
- dozorující učitel ve třídě s agresory žákům nedovolí komunikovat mezi sebou, nebo je třída rozdělena do skupinek a ty se s učitelem rozmístí do volných učeben
- 4) Pomoc a podpora oběti**
- při zranění přivolat lékařskou pomoc a co nejdříve informovat rodiče oběti
- není-li oběť zraněna, poskytneme psychickou pomoc, navodíme pocit bezpečí a opatrně zjišťujeme, co se stalo (jak, kdo..)
- 5) Nahlášení případu na policii**
- musí být nahlášeno - jedná se o trestný čin!!
- 6) Vlastní vyšetřování**
- vyšetřování musí proběhnout ještě v ten den (jinak by se mohli agresori domluvit a zastrašit svědky)
  - nejdřív rozhovor s obětí
  - pak rozhovor se svědky - individuálně!!
  - nakonec rozhovor s agresory - individuálně!!

!!!! Nikdy nesmí dojít ke konfrontaci oběti a svědků s agresory!!!!

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizace agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočnicka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočnicka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)

- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

5. Šikana zaměřená na učitele

- týká se všech členů školy
- není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí
- odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel
- dojde k narušení rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog
- nejčastěji se odehrává ve škole, může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru
- šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti
- je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni

5.1 Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

- celoškolský přístup - dobré sociální klima, škola připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci, případně intervenci,
- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů
- škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, jak s tím bude nakládáno
- pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu
- pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, činí výuku pro žáky zajímavou, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- pedagog očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků
- pedagog nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost
- všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků, a včas na ně reaguje
- problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy
- všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý

5.2 Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

zásady:

- pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních
- škola podporuje své pedagogy k vyhledání pomoci, zajišťuje bezpečí pro pedagoga a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy
- škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci

naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod.

- v případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy
- pokud je krizový plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace
- je zapotřebí, aby pedagog sám, kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku a zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě) - je zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc
- šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky - škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení
- pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence)
- je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu
- v případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce

5.3 Krizový plán pro řešení šikany zaměřené na učitele

1) Informovat TU třídy (dle třídy, kde k šikaně dochází), poradenské pracoviště a vedení školy

2) Domluvit se společně na dalších krocích - každý případ je specifický a musí být zváženy všechny okolnosti případu, nutná ochrana informací! (nelze „oznámit“ stížnosti oběti ve třídě - postup při řešení musí být promyšlený a efektivní)

3) Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stádium šikany (ŠMP Dana Derková, výchovný poradce Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, TU třídy)

- u **závažných** případů prizvat odborníky ze SVP, PPP, event. předat Policii ČR

Postup vyšetřování:

1) Rozhovor s obětí - v soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků, kolegů!!!)

- ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- provede TU třídy + ŠMP Dana Derková + VP Radka Zdražilová, Jitka Kyasová
- nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

2) Nalezení svědků - kdo na šikanu upozornil; učitelé, žáci

- rozhovory - individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
- nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat

- př. otázek: *Kdo je obětí a kdo agresorem? Kolik jich je? Kdo je iniciátorem? Kdo je aktivním účastníkem? Co, kdy a kde dělali agresori oběti? Jak dlouho to trvá? ....*

- 3) Rozhovor s agresorem** - u rozhovoru bude výchovná komise
- agresor by neměl předem tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho, nedopřát mu čas na přípravu výmluvy!!
  - agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
  - rozhovor - nechat agresora souvisle povídat (zaplete se do vlastní lži), vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu...
  - pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“

!!!!!!Vyhnut se konfrontaci!!!!!!

4) Schůzka vedení školy – ředitelka školy Jana Teriaki, ŠMP Dana Derková, VP Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, TU třídy - případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

5) Informace jsou předány pedagogickému sboru na mimořádné schůzce / poradě. Jsou vyzváni k sociální podpoře oběti, kolegiální pomoci, zachytávání signálů od agresorů, svědků a monitorování situace ve škole.

6) Schůzka s rodiči agresorů - seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci
- o průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně rodičů!

7) TU třídy ve spolupráci s VP Radkou Zdražilovou, Jitkou Kyasovou, ŠMP Danou Derkovou, vedením školy – ředitelkou školy Janou Teriaki vše projedná s třídou, informuje žáky
o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřijatelné! Nastavení **jasných pravidel** v rámci rolí žák X učitel a v rámci chování!

8) **Oběť** v případě potřeby **vyhledá odbornou pomoc**. Pokud je situace opravdu závažná, může dojít k výměně vyučujících (zamezení přímého kontaktu oběti s agresory).

9) Ve třídě, kde k popsané situaci došlo, proběhne **speciální intervenční program pro žáky**.

10) **Třída** jako celek je **pod neustálým dohledem** - situace zde a další vývoj je sledován.

Pokud dojde k závažnému fyzickému nebo jinému ataku ve vyučování:

- vyučující okamžitě přivolá pomoc kolegů z vedlejších tříd
- kolegové zajistí izolaci agresora od učitele, spolužáků
- neprodleně nahlásí událost vedení školy = přivolání policie, záchranné služby..
- zajištění dozoru ve třídách, především ve třídě s incidentem!, popř. suplování do dalších hodin (vedení školy, jiní volní pedagogové)
- oběť v péči kolegy, v bezpečí mimo dosah agresorů
- pokud nehrozí nebezpečí - rozhovor s obětí ohledně události a dále dle pokynů Policie či dle krizového plánu = rozhovory ale musí proběhnout a být u končeny v ten samý den!

6. Nápravná opatření agresorů

Dle materiálu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“ a metodického dokumentu „Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách“ jsou k dispozici tyto možnosti:

- **výchovná opatření** (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy)
- **individuální výchovný plán agresora**
- **snížení známky z chování**
- **převedení do jiné třídy**, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí)
- **vyločení ze školy nelze použít** u žáka, který plní povinnou školní docházku

- **doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu**
- **podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí** k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

7. Právní odpovědnost školy

- 1) **Škola má odpovědnost za žáky.** V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- 2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, **odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.**
- 3) **Ředitel školy nese odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance** dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) **Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:**
  - **Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.** Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
  - **Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, **že dítě je v ohrožení** buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. **Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte** (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). V případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že

dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

- **OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny** a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce.
- **Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.** Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyzoomění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

8. Trestně-právní hledisko šikany

- 1) V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ani v jiném zákoně **není** šikana sama o sobě **definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může** svým charakterem **naplňovat znaky** některého z **přestupků či trestných činů**.
- 2) Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.
- 3) Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.
- 4) Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.
- 5) **Kyberšikana** obdobně jako školní šikana sice **není sama o sobě trestným činem ani přestupkem**, ale **její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů**: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin

- a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).
- 6) **Trestní odpovědnost** ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. **I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.**
- 7) **Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit.** Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekazení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností **od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.**
- **Povinnost překaziti páčání nebo spáchání trestného činu** (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překaziti. **Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekazení trestného činu** a vystavuje se tím trestnímu postihu. **Překaziti trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.** V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
  - **Neoznámení trestného činu** (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).
  - V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď překaziti, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnické osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje

znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých (viz odst. 3, bod 3).

- 8) Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti **presumpci nevinny**, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

9. Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

- V průběhu školního roku budou probíhat vzájemné hospitace pedagogů (v rámci jednotlivých předmětů), jejichž cílem je poskytnout zpětnou vazbu kolegovi o jeho stylu učení popř. návrhů na změnu jeho reakcí na žáky apod.
- V letošním roce absolvuje celý pedagogický sbor vybraná vzdělávání.
- Někteří vyučující pokračují ve svých již probíhajících studiích (výchovné poradenství, prevence).
- Vedení školy zajišťuje aktuální přehled školení a jiných seminářů, vhodných pro vyučující. Vybraní učitelé jsou vysíláni vedením školy na školení v rámci potřeb školy. Ve sborově jsou taktéž zavěšeny aktuální informace z oblasti prevence.

10. Plán prevence ve škole

10.1 Primární prevence v třídnických hodinách

Začátek školního roku je spojen s vytvořením třídních pravidel - tento „dokument“ tvoří žáci společně s třídním učitelem.

Třídnické hodiny se konají pravidelně v projektových dnech Třídnických hodin. Třídní učitelé mají k dispozici soubor strategií a aktivit různého typu pro vedení třídnických hodin.

V rámci jednotlivých tříd probíhá předání informací o činnosti žakovského parlamentu ze strany zástupců třídy.

10.2 Primární prevence ve výuce

Témata primární prevence rizikového chování zařazují pedagogové do svých předmětů dle ŠVP a tematických plánů vypracovaných pro daný školní rok 2016-17. Nejstěžejnějšími předměty na 2. stupni výchova k občanství a výchova ke zdraví (jednotlivá témata se opakují v každém ročníku a dále jsou rozšiřována a upevňována.). Důležitý je také předmět Etická výchova. Na prvním stupni se primární prevence prolíná všemi předměty.

10.3 Primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování

Šikana a její prevence je nedílnou součástí téměř všech programů specifické i nespecifické prevence, realizovaných ve škole i mimo školu (viz MMP - projektové dny, besedy).

10.4 Všeobecný přehled realizovaných aktivit v rámci prevence

- témata z oblasti rizikového chování a prevence začleněná do výuky (EV, Vko, VkZ, Tv, Ch aj.)
- preventivní programy, besedy (metodik prevence, výchovný poradce, externí odborníci...)
- třídnické hodiny
- projektové dny, meziročníkové projekty
- peer programy

- celoškolní akce
- kulturní pořady, výchovné koncerty
- kurzy, pobyty, exkurze, výlety, seznamovací pobyty, sportovní dny apod.
- soutěže
- činnost žákovského parlamentu
- školní časopis
- volnočasové aktivity, kroužky
- informativní nástěnka pro žáky, rodiče ohledně prevence
- schránka důvěry, online schránka důvěry
- dotazníkové šetření
- držení dozorů nad žáky
- vedení záznamů o problémových žácích, o řešených situacích ve třídách
- spolupráce s rodiči
- spolupráce pedagogů, poradenského pracoviště

10.5 Ochranný režim

Ve škole jsou pevně stanoveny dozory pedagogů nad žáky (ráno při vstupu do školy, o přestávkách, v jídelně, při odchodu žáků u šaten). Plnění dozorů je pravidelně kontrolováno vedením školy.

Školní řád pak obsahuje veškerá ustanovení v oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, včetně sankcí. Žádné chování nesoucí prvky šikany nebude tolerováno a bude neprodleně řešeno, včetně uložení sankcí. Zvláště jsou také v řádu stanovena pravidla pro užívání mobilních telefonů a jiných ICT.

10.6 Školní poradenské služby

Pro žáky a jejich zákonné zástupce je k dispozici školní poradenské pracoviště a preventivní tým.

10.6 Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou seznámeni s programem prevence a řešením šikany ve škole prostřednictvím webových stránek školy (www.zsmorkovice.cz), kde jsou k dispozici veškeré dokumenty, týkající se této problematiky. V rámci třídních schůzek třídní učitelé seznámí zákonné zástupce s obsahem webových stránek, informují rodiče o poradenském pracovišti, kam se rodiče mohou obracet v případě podezření na šikanování svého dítěte apod. Náplň práce členů poradenského pracoviště je k dispozici na webových stránkách školy, tyto informace jsou taktéž vyvěšeny na nástěnce.

Pokud zákonní zástupci žádají ve škole pomoc, pedagog nereaguje nedůvěřivě či obranně. Nezlehčuje situaci, rodiče nechá mluvit a v klidu je vyslechne. Doptá se na potřebné informace a popsanou situaci dále řeší dle potřeby s poradenským pracovištěm, vedením školy.

V případě výskytu šikany ve třídě jsou pozváni rodiče jednotlivých žáků do školy, kde celou záležitost projedná užší realizační tým (vedení školy - ředitelka školy Jana Teriaki, TU třídy, VP Radka Zdražilová, Jitka Kyasová, ŠMP Dana Derková, popř. další určení pedagogové). Poté je svolána mimořádná třídní schůzka, kde jsou rodiče všech žáků seznámeni s výsledky šetření a dalšími nápravnými kroky a opatřeními.

11. Spolupráce se specializovanými zařízeními

Aktuální kontakty na potřebné organizace a specializovaná zařízení jsou k dispozici všem pedagogům ve sborovně školy. Dle potřeby pak škola spolupracuje s:

- KPPP a ZDVPP Kroměříž
- Oddělení sociálně právní ochrany dětí Kroměříž (OSPOD)
- Středisko výchovné péče (SVP)
- Madio Zlín
- Rodinné centrum Kroměříž
- HZS Kroměříž
- Městská policie Morkovice
- Centrum pro rodinu Zlín

Zpracovala: Mgr. Dana Derková
Školní rok: 2016 - 2017